

Looduslikud pühapaigad

Ahto Kaasik, Hiite Maja SA juhataja

Riigikogu looduslike pühapaikade toetusrühmas, 16.06.2025

Rõuge valla Matsi ristikaskede allee raiuti maha 2025. a talvel. Kuva: A. Kaasik

Uuring: looduslike pühapaikade metsamuutused 2008-2024

Uuringu aruanne veebis:

Maha raiutud. Rüüstatud pühapaigad II.

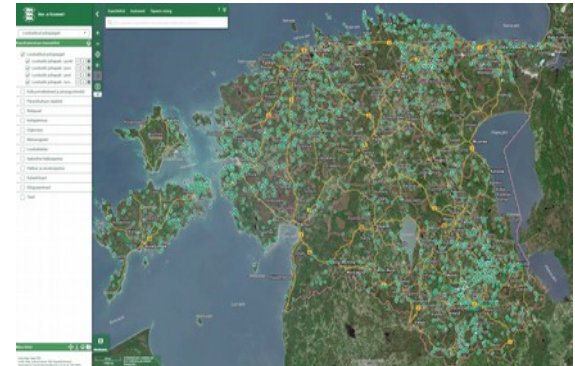
<https://www.hiis.ee/files/LagedaksRaiutud.pdf>

Looduslike pühapaikade (LP) kaart

https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduslikud_pyhapaigad

Looduslike pühapaikade kaart valmis Tartu Ülikooli looduslike pühapaikade keskuse, Eesti FSC, Maaameti ja Hiite Maja koostöös 2018. Alates 2022. teevad HM ja Muinsuskaitseamet koostöölepe alusel kaardi täienamisel koostööd. 6 aasta jooksul on kaardile lisandunud ca 1000 objekti.

12.2024 seisuga on looduslike pühapaikade kaardil 1979 pühapaika, sh: 1333 punkti, 639 ala ja 7 jõge ja oja.

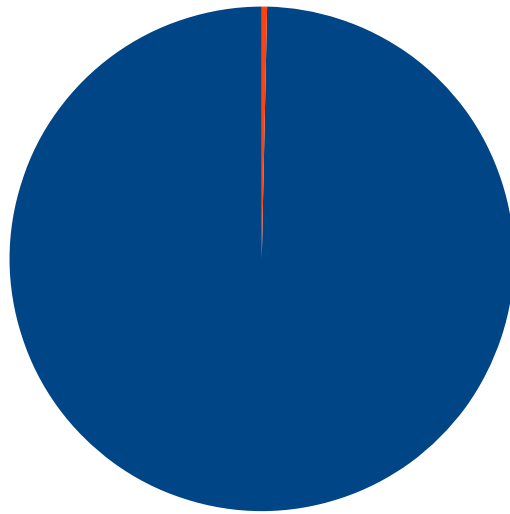
Kõigi pühapaikade pindala oli 14756,9 ha, mis on 0,33% Eesti pindalast.

Metsamaal asus 6727,52 ha ehk 0,29% metsamaast.

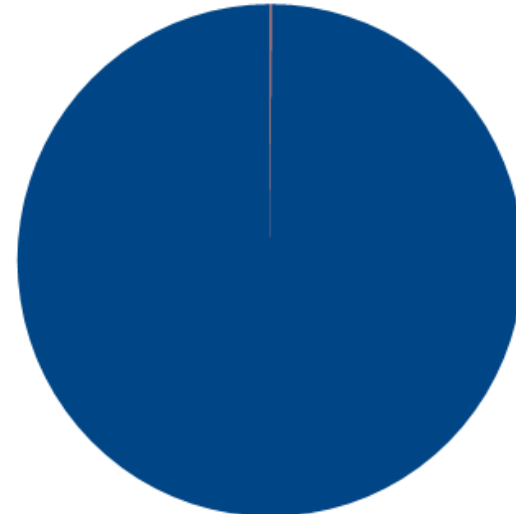
Metsamaal asuvates pühapaikades oli 5233 ha kaetud muinsus- ja/või looduskaitseaduse alusel kehtestatud piirangutega ning kitsendused puudusid 1536,55 ha-l, mis hõlmab metsamaast 0,07%.

Looduslike pühapaikade (LP) kaart

https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduslikud_pyhapaigad

Vasakul: kaardistatud pühapaigad hõlmavad Eesti pindalast ja samuti metsamaast ca 0,3%.

Paremal: Kaardistatud pühapaigad metsamaal, kus puuduvad riiklikud kitsendused – 0,07%

Metsamuutuste mõõdistamine

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

Maa-amet mõõdistab alates 2008. a Lidar-tehnoloogiaga metsamuutusi, mis on vähemalt 5 m kõrged ja suuremad kui 0,25 ha. Aastas mõõdistatakse veerand kuni pool Eestist.

Uuringu koostamise ajal puudusid kogu Eesti ulatuses andmed 2024. a sügise ja talve kohta. Viimased andmed piirkonniti: 08.2024 – Kirde-Eesti rannikuriba, 05.2024 – Loode-Eesti, 06.2023 – Edela-Eesti, 05.2023 – Kagu-Eesti, 05.2022 – Kirde-Eesti.

Uuringus ei kajastu ka ca 3000 pühapaika, mis on seni kaardistamata.

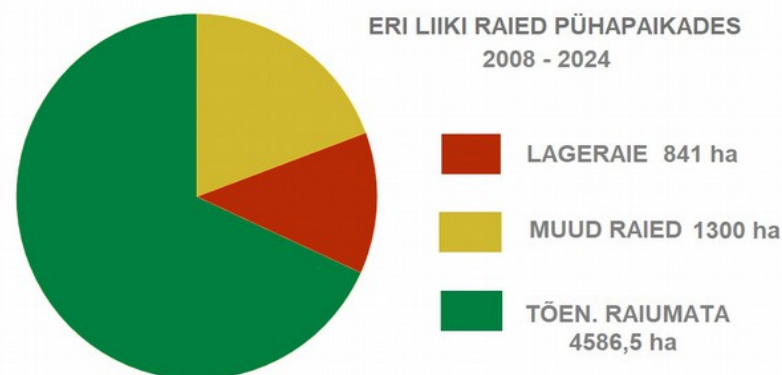
Lageraied Kose-Uuemõisa ümbruses 2008-2024. Alus: Maa- ja Ruumiamet

Looduslike pühapaikade metsamuutused

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

Aastatel 2008–2024 on tehtud lageraiet 645 pühapaigas, ehk igas kolmandas metsamaal asuvas pühapaigas kokku 841 hektaril.

Samal ajal on tehtud muud liiki raietöid eeldatavasti 1300 ha-l.

Kadrina vallas asuv Arbavere Hiiemägi peale lageraieid. Alus: Maa- ja Ruumiamet, kaldaerofoto 2023

Alates 2018. a on raie kahekordistunud

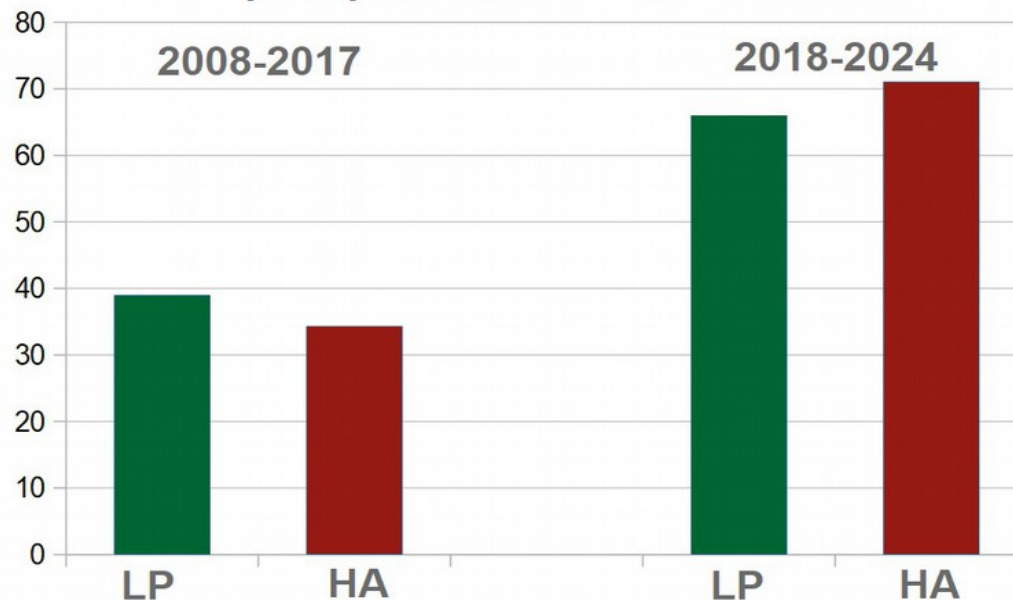
<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

2008–2017 tehti aastas keskmiselt lageraiet 39 pühapaigas 34 hektaril

2018–2024 tehti lageraiet aastas keskmiselt 66 pühapaigas 71 hektaril

LAGERAIE AASTAS KESKMISELT

LP - pühapaikade arv HA - hektareid

Alates 2018. a on raie kahekordistunud

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

2008–2024 on eri liiki raiete tulemusel pühapaikadest välja veetud ca 242 380 m³ puitu.

Selle ümarpuidu maksumus aritmeetilise keskmise alusel on hinnanguliselt 14 miljonit eurot.

Väike-Maarja valla Aburi Hiiemets peale äsjast lageraiet 2019. a suvel. Kuva: I. Laanetu

Väljavaated

Osa pühapaiku raiuti lagedaks juba 1991-2008 ja enne seda

Kuivõrd uuringus ei kajastu värskemad raied on 2018-2024 raie intensiivsus kasvanud varasemaga võrreldes rohkem kui 2 korda.

Kui me jätkame samas tempos, võime peagi näha rüüstamata hiiepaiku vaid vanadelt fotodelt.

*Nõo valla Unipiha hiiemägi
peale äsjastageraiet 2015. a
kevadel. Kuva: A. Kaasik*

Kaitse

Muinsuskaitse all on 560 ajaloolist looduslikku pühapaika.

Paljud neist on kaitse all vaid osaliselt.

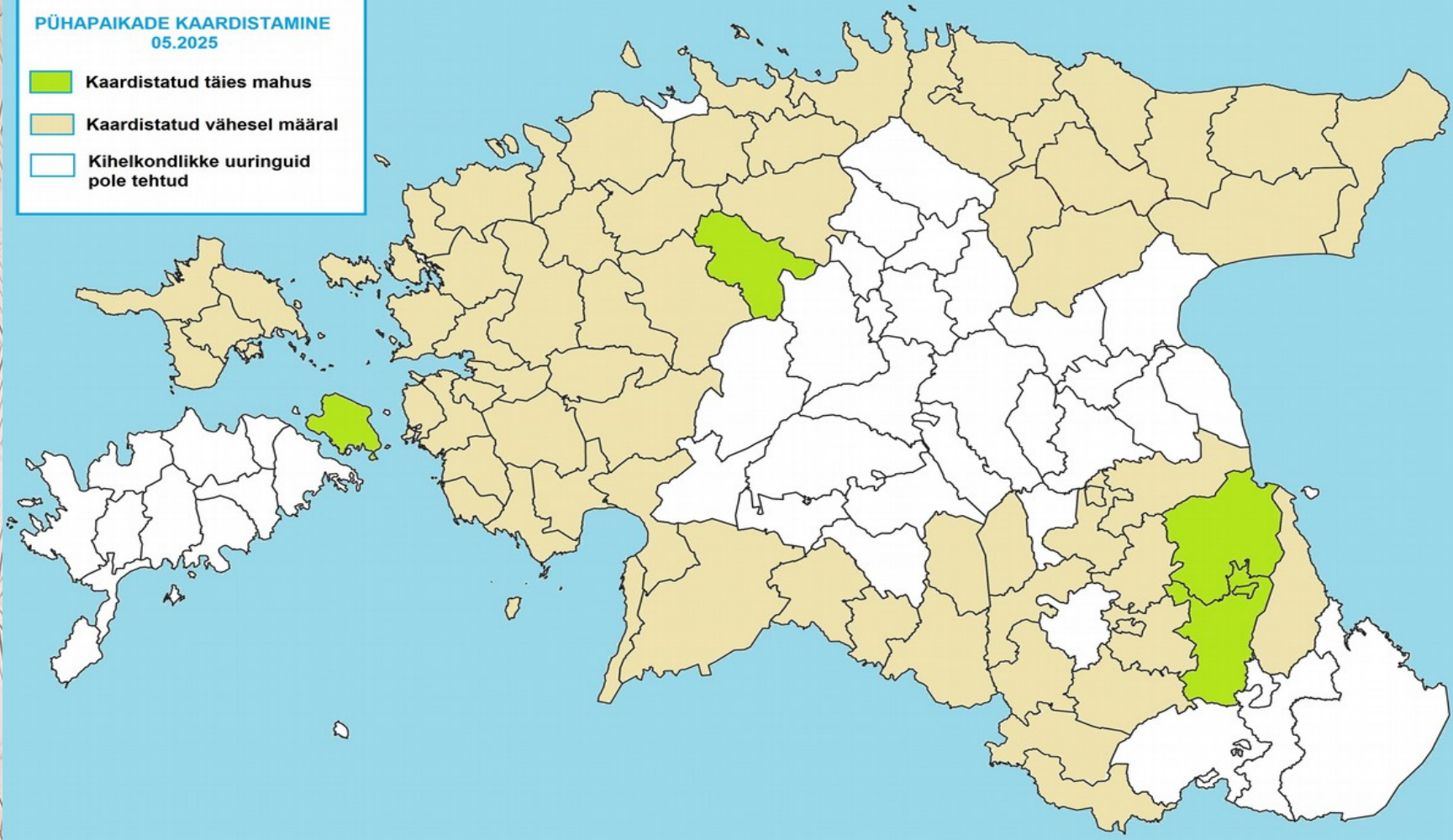
Uute otsuste tegemisel arvestatakse maaomaniku, ka metsafirmast maaomaniku soovidega. Maardu Hiimets: Muinsuskaitseamet esitas kaitse alla 64, kultuuriminister võttis kaitse alla 14,6 ha.

Maardu Hiimets 2011. a kevadel. Kuva: A. Kaasik

PÜHAPAIKADE KAARDISTAMINE
05.2025

- Kaardistatud täies mahus
- Kaardistatud vähesel määral
- Kihelkondlikke uuringuid pole tehtud

1.06.2025. a on pühapaigad kaardistatud täies mahus neljas kihelkonnas pindalaga 2039 km² ehk ca 4,5-l % Eesti pindalast. Väikesemahuline eeluuring on tehtud 62 kihelkonnas pindalaga 26288 km², ehk ca 60,5% Eesti pindalast.

Olemasoleva andmestiku ja seni toimunud uuringute põhjal on võimalik veel kaardistada hinnanguliselt kuni 3000 pühapaika.

Mida saab teha võimukandja?

- Koostöös pärandiorganisatsioonidega kaasata pühapaigad riiklike tähtpäevade ja sündmuste tähistamisse.
- Edendada pühapaikade vabatahtlikku kaardistamist ja kaitset koos Hiite Maja jt pärandiorganisatsioonidega. Sh:
 - Jagada pühapaikade asukohateavet maa- ja metsaomanikele (LP kaart metsaportaali, LP kaardi teave metsateatistele).
 - Nõustada ja juhendada maa- ja metsaomanikke pühapaikade vabatahtlikul kaitsmisel.
 - Nõustada ja tunnustada vabatahtlikke.

Mida saab teha võimukandja?

- Lõpetada looduslike pühapaikade erastamine.
- Alustada looduslike pühapaikade tagasiostmist riigi omandisse.
- Maakatastriseaduse sotsiaalmaa üldkasutatava maa liikide nimekirja lisada looduslike pühapaikade ja nende kaitseks vajaliku turvavööndi maa.
- Eraldada looduslike pühapaikade kaardistamiseks (Muinsuskaitseameti korraldatav eeluuring) vajalik toetus.
- Jätkata 2015. a peatatud pühapaikade täiemahulise kaardistamisega.
- Eraldada Rahvusringhäälingule toetust pühapaikade ja nendega seotud pärandi tutvusramiseks.
- Esitada riiklik tellimus looduslike pühapaikade teema lisamiseks kõrgkoolide metsanduse erialade ainekavasse.

Mida saab teha võimukandja?

Looduslike pühapaikade toetusrühm

- Hoida end pühapaikade teemaga kursis.
- Avaldada meedias jm pühapaikade teemal arvamust.
- Osaleda looduslike pühapaikade väärtustamisega seotud avalikel sündmustel.
- Esitada valitsusele regulaarselt järelepärimisi pühapaikade kaardistamise, kaitse ja väärtustamise küsimustes.
- Esitada pühapaikade kaitset hõlbustavaid seadusemuudatuste eelnõusid.

Aitäh kuulamast!

Ahto Kaasik

Tel. 56 686 892

ahto@hiis.ee

www.hiis.ee

Rahvuslipu õnnistamine Saula Siniallikatel 2019. a